

SUAUGUSIŲ DARBINGO AMŽIAUS LIETUVOS GYVENTOJŲ MITYBOS ŽINIOS IR COVID-19 PANDEMIJOS POVEIKIS MAISTO PASIRINKIMUI

Rokas Arlauskas, Donatas Austys, Rimantas Stukas

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų institutas

Raktažodžiai: mitybos žinios, maisto pasirinkimas, COVID-19 pandemija.

Santrauka

COVID-19 pandemija visame pasaulyje turėjo didelį destruktivų poveikį ekonomikai, aprūpinimui maistu, mitybos organizavimo ir sveikatos apsaugos sistemoms. COVID-19 pandemijos metu pakito daugumos gyventojų mitybos įpročiai ir gyvenimo būdas. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje trūksta reprezentatyvių tyrimų apie COVID-19 pandemijos pasekmes, šio tyrimo tikslas – įvertinti suaugusių Lietuvos gyventojų mitybos žinias ir COVID-19 pandemijos poveikį maisto pasirinkimui. Tyrimo medžiaga ir metodai. Šiame straipsnyje nagrinėjami trijų Lietuvos darbingo amžiaus gyventojų populiaciją atspindinčių reprezentatyvių skerspjūvio apklausų, vykdytų 2019 m. kovo mėn., 2021 m. spalio mėn. (COVID-19 pandemijos metu) bei 2022 m. spalio mėn. (pasisaikus pandemijai), rezultatai. Atliekant tyrimą panaudotas daugiapakopės stratifikuotos tikimybinės atrankos metodas, kuris leido užtikrinti surinktų duomenų reprezentatyvumą. 2019 m. apklausti 1007 gyventojai, 2021 m. – 1800 gyventojų, 2022 m. – taip pat 1800 gyventojų. Rezultatai. 2019, 2021 ir 2022 m. tyrimų rezultatai atskleidė, kad COVID-19 pandemija turėjo įtakos Lietuvos gyventojų maisto pasirinkimui ($p < 0,05$). Įvertinus maisto pasirinkimo kriterijus, 2019 metais stebėta, kad produkto naudos sveikatai kriterijus renkantis maistą buvo trečioje vietoje. Tuomet ši kriterijų nurodė 22 proc. respondentų. Pirmoje vietoje buvo skonis (nurodytas 37% respondentų), antroje vietoje – kaina (nurodyta 24% respondentų). Tiek 2021 m., tiek 2022 m. apklausų metu produkto naudos sveikatai kriterijus buvo svarbiausias – atitinkamai, jį nurodė 31–34 proc. respondentų. Nustatyta, kad dalies Lietuvos gyventojų žinios apie maistą ir mitybą – nepakankamos. Jos reikšmingai skyrėsi priklausomai nuo lyties, gyvenamosios vietovės tipo bei

išsimokslinimo, bet nebuvo susijusios su respondentų amžiumi, šeimine padėtimi bei pajamomis. Nustatytas statistiškai reikšmingas vyrų pasiskirstymo skirtumas pagal maisto pasirinkimo kriterijus lyginant 2021 m. ir 2022 m. duomenis ($p < 0,05$), kai moterų pasiskirstymas pagal maisto pasirinkimo kriterijus lyginant 2021 m. ir 2022 m. duomenis reikšmingai nesiskyrė ($p > 0,05$). Vertinant gyvenamosios vietos tipo ryšį su maisto pasirinkimu, nustatyta, kad respondentų pasiskirstymas pagal maisto pasirinkimo kriterijus skyrėsi tiek skirtingų apklausų laikotarpiais (lyginant 2021 m. ir 2022 m. apklausų duomenis), tiek ir lyginant respondentų pasiskirstymą kiekvienos apklausos laikotarpiu atskirai skirtingo gyvenamosios vietos tipo gyvenvietėse ($p < 0,05$). Šiaulių ir Utenos apskrityse maisto pasirinkimo kriterijai pakito lyginant 2021 m. ir 2022 m. vykdytų apklausų duomenis ($p < 0,05$), kitose apskrityse skirtumų nenustatyta ($p > 0,05$).

Išvados. Lietuvos gyventojų žinios apie maistą ir mitybą yra nepakankamos, jos susijusios su socialiniais ir demografiniais veiksniais. COVID-19 pandemija buvo susijusi su Lietuvos darbingo amžiaus suaugusių gyventojų maisto pasirinkimo kriterijais. Maisto pasirinkimo kriterijai skyrėsi ne tik bendrai tarp visų respondentų, bet ir priklausomai nuo lyties, gyvenamosios vietos tipo bei apskrities.

Įvadas

COVID-19 pandemija visame pasaulyje turėjo didelį destruktivų poveikį ekonomikai, aprūpinimui maistu, mitybos organizavimo ir sveikatos apsaugos sistemoms. Siekiant sumažinti viruso plitimą, buvo imtasi įvairių pandemijos valdymo priemonių, dėl kurių buvo apribotas judėjimas, pakeistas darbo pobūdis. Tai turėjo poveikį maisto pasirinkimui, mitybos įpročiams, fiziniam aktyvumui ir gyvenimo būdai. Pasikeitė gyventojų požiūris į gyvenimą, ypač maistą ir mitybą [1-8]. Dėl COVID-19 pandemijos ribojimų kai kurie asmenys ir namų ūkiai patyrė maisto trūkumą, padidėjo

netinkamo ar sveikatai nepalankaus maisto vartojimas [9]. Visa tai neabejotinai turėjo poveikį sveikatai.

Nors šiuo metu gausu mokslinių įrodymų, jog netinkami gyventojų mitybos įpročiai yra hipertenzijos, nutukimo, širdies ir kraujagyslių sistemos bei daugelio kitų lėtinių neinfekcinių ligų rizikos veiksnys, daugelio Europos valstybių, o taip pat ir Lietuvos gyventojų mityba nėra palanki sveikatai – vartojama per daug maisto produktų, turinčių daug sočiųjų riebalų, cukraus ir druskos, per mažai valgoma daržovių, vaisių, viso grūdo produktų [10–13]. Lietuvos sveikatos 2014–2025 metų strategijoje išskiriamas svarbus uždavinys – skatinti sveikatai palankios mitybos įpročius [13]. Siekiant, kad gyventojų mitybos įpročiai gerėtų, bei norint įvertinti, ar sveikos mitybos skatinimo intervencijos yra sėkmingos, labai svarbu reguliariai vykdyti gyventojų mitybos įpročių tyrimus ir stebėti bei vertinti būklės pokyčius. Tai ypač aktualu vertinant COVID-19 pandemijos pasekmes, tačiau Lietuvoje trūksta reprezentatyvių tyrimų apie COVID-19 pandemijos pasekmes.

Tyrimo tikslas – įvertinti suaugusių Lietuvos gyventojų mitybos žinias ir COVID-19 pandemijos poveikį maisto pasirinkimui.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Šiame straipsnyje nagrinėjami trijų Lietuvos darbingo amžiaus gyventojų populiaciją atspindinčių reprezentatyvių skerspjuvio apklausų, vykdytų 2019 m. kovo mėn., 2021 m. spalio mėn. (COVID-19 pandemijos metu) bei 2022 m. spalio mėn. (pasibaigus pandemijai) rezultatai. Atliekant tyrimą panaudotas daugiapakopės stratifikuotos tikimybinės atrankos metodas, kuris leido užtikrinti surinktų duomenų reprezentatyvumą: kiekvienas Lietuvos gyventojas turėjo vienodą galimybę būti įtrauktas į tyrimą, o tyrimo respondentai pagal tikslinius kriterijus (tokius kaip lytis, amžius, gyvenamoji vieta ir kitus) atitiko tikslinę populiaciją. 2019 m. apklausti 1007 gyventojai, 2021 m. – 1800 gyventojų, 2022 m. – taip pat 1800 gyventojų. Apklausų pagal šio tyrimo autorių pateiktą klausimą atlikimui pasitelkta rinkos ir visuomenės nuomonės tyrimų kompanija. 2019 m. buvo taikytas kombinuotas tyrimo metodas: 60 proc. kompiuterizuotas personalinis interviu CAPI (angl., Computer assisted personal interview) ir 40 proc. internetinė apklausa CAWI (angl., Computer assisted web interview). CAPI apklausą atliko profesionalus apklausėjas, kuris pokalbio su respondentu atsakymus fiksavo klausimyne. CAWI apklausos metu respondentui buvo siunčiama nuoroda į klausimą, kurį jis galėjo užpildyti savarankiškai jam patogiu metu. 2021 m. ir 2022 m. duomenys buvo renkami atliekant internetinę apklausą. Buvo užtikrinta, kad kiekvienas tyrimo dalyvis elektroninį tyrimo klausimą galėtų užpildyti tik vieną

kartą. Kiekvienos apklausos rezultatai reprezentuoja darbingo amžiaus suaugusiųjų Lietuvos gyventojų nuomones ir vertinimus. Šiame straipsnyje naudojant χ^2 testą pagal socialinius bei demografinius veiksnus įvertintas respondentų pasiskirstymas atsižvelgiant į jų žinias ir maisto pasirinkimo kriterijus. Skirtumai laikyti statistiškai reikšmingais, kai $p < 0,05$.

Rezultatai ir jų aptarimas

2019 metais mūsų atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad beveik pusė visų suaugusiųjų žinojo, kad vaisius ir daržoves (išskyrus bulves) rekomenduojama vartoti kelis kartus per dieną, tačiau tik 22,1 proc. respondentų žinojo, kad vaisių ir daržovių rekomenduojama kasdien suvartoti ne mažiau kaip 400 gramų vartojant keletą kartų per dieną. Nustatėme, kad daugiau nei pusė suaugusiųjų žinojo, kad mėsa, žuvį, pieną ir pieno produktus reikia vartoti kasdien (ar rečiau), bet saikingai. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad beveik 40 proc. respondentų žinojo, kad sviestą, druską, saldumynus reikia vartoti retai ir mažais kiekiais. Tik 43,3 proc. suaugusių respondentų teigė žinantys, kad rekomenduojama paros valgomoios druskos norma yra ne daugiau kaip 5-6 gramai.

Nagrinėdami veiksnus, turinčius įtakos Lietuvos gyventojų žinioms apie mitybos rekomendacijas, nustatėme, kad moterys turėjo daug didesnę tikimybę žinoti vaisių ir daržovių, sviesto, druskos ir saldumynų vartojimo rekomendacijas nei vyrai. Tokios žinios buvo didesnės tarp respondentų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, lyginant su žemesnio išsilavinimo gyventojų grupe. Pažymėtina, kad aukštąjį išsilavinimą įgiję respondentai 83 proc. dažniau žinojo vaisių ir daržovių (išskyrus bulves) vartojimo rekomendacijas ir daugiau nei du kartus dažniau žinojo mėsos, žuvies, pieno ir pieno produktų vartojimo rekomendacijas. Vertinant veiksnus, lemiančius mitybos rekomendacijų žinojimą, nustatyta, kad svarbi ir gyvenamoji vieta. Kaimo vietovių gyventojai turėjo 64 proc. didesnę tikimybę žinoti duonos ir grūdų vartojimo rekomendacijas nei miesto gyventojai, o miesto gyventojai 67 proc. didesnę tikimybę žinoti sviesto, saldumynų ir natrio vartojimo rekomendacijas, palyginti su kaimo gyventojais. Respondentų amžius, šeiminių padėčių ir mėnesinės pajamos neturėjo didelės įtakos jų mitybos žinioms [14].

Įvertinę maisto pasirinkimo kriterijus 2019 metais, nustatėme, kad produkto naudos sveikatai kriterijus renkantis maistą buvo trečioje vietoje. Ši kriterijų nurodė 22 proc. respondentų. Pirmoje vietoje buvo skonis, kurį nurodė 37 proc. respondentų, antroje vietoje – kaina, kurią nurodė 24 proc. respondentų.

COVID-19 pandemija pakoregavo Lietuvos gyventojų požiūrį į maistą ir jo pasirinkimo kriterijus. Tiek 2021 m., tiek 2022 m. apklausos atskleidė, kad produkto naudos svei-

katai kriterijus tapo svarbiausias: pirmoje vietoje 2021 m. jį nurodė 31 proc. respondentų, 2022 m. – 34 proc. respondentų. Lietuvos gyventojų pasiskirstymas pagal maisto pasirinkimo kriterijus statistiškai reikšmingai skyrėsi visų trijų apklausų laikotarpiais: 2019 m., 2021 m. ir 2022 m. ($p < 0,05$). Nustatytas statistiškai reikšmingas vyrų pasiskirstymo skirtumas pagal maisto pasirinkimo kriterijus, lyginant 2021 m. ir 2022 m. duomenis ($p < 0,05$), kai moterų pasiskirstymas pagal maisto pasirinkimo kriterijus lyginant 2021 m. ir 2022 m. duomenis reikšmingai nepakito ($p > 0,05$). 2021 m. apklausos duomenimis, reikšmingo skirtumo tarp vyrų ir moterų maisto pasirinkimo kriterijų nenustatyta ($p > 0,05$), o 2022 m. apklausos duomenimis, maisto pasirinkimo kriterijai tarp vyrų ir moterų reikšmingai skyrėsi ($p < 0,05$) (1 lentelė).

Įvertinus maisto pasirinkimo kriterijus tarp miesto ir kaimo gyventojų, nustatyta, kad respondentų pasiskirstymas pagal maisto pasirinkimo kriterijus skyrėsi tiek skirtingų apklausų laikotarpiams (lyginant 2021 m. apklausos duomenis su 2022 m. apklausos duomenimis), tiek ir lyginant respondentų pasiskirstymą kiekvienos apklausos laikotarpiu atskirai, priklausomai nuo gyvenamosios vietos tipo ($p < 0,05$). Pastebėtina, kad tiek tarp miesto, tiek tarp kaimo gyventojų produkto nauda sveikatai 2021 m. ir 2022 m. buvo pagrindinis maisto pasirinkimo kriterijus (2 lentelė).

Įvertinus respondentų pasiskirstymą pagal maisto pasirinkimo kriterijus ir apskritis, kuriose respondentai gyvena,

1 lentelė. Maisto pasirinkimo kriterijai (proc.), priklausomai nuo lyties.

* statistiškai reikšmingas maisto pasirinkimo kriterijų skirtumas nurodytu laikotarpiu tarp vyrų ir moterų;

** statistiškai reikšmingas skirtumas nurodytoje gyventojų grupėje, lyginant respondentų pasiskirstymą pagal maisto pasirinkimo kriterijus 2021 ir 2022 metais.

Respondentai	Visi respondentai**	Lytis				
		vyrų**		moterys		
Apklausos metai	2021	2022	2021	2022*	2021	2022*
Respondentų skaičius	1600	1600	792	800	808	800
Maisto pasirinkimo kriterijai, proc.						
Produkto nauda sveikatai	31	34	31	33	30	35
Skonis	27	29	28	30	26	27
Kaina	24	18	24	15	25	21
Kitų šeimos narių pomėgiai	12	12	11	13	13	12
Dietos būtinumas	2	2	2	2	3	2
Kita	2	1	2	2	2	1
Nežinau (negaliu atsakyti)	2	4	2	5	2	2

nustatyta, kad 2021 m. Vilniaus ir Šiaulių bei 2022 m. Marijampolės ir Utenos apskrityse gyvenančių respondentų maisto pasirinkimo kriterijai reikšmingai skyrėsi nuo maisto pasirinkimo kriterijų kitose Lietuvos apskrityse ($p < 0,05$). Kitose apskrityse gyvenančių respondentų maisto pasirinkimo kriterijai nesiskyrė ($p > 0,05$). Nustatyta, kad Šiaulių ir Utenos apskrityse maisto pasirinkimo kriterijai pakito lyginant 2021 m. ir 2022 m. vykdytų apklausų duomenis ($p < 0,05$). Kitose apskrityse gyvenančių respondentų maisto pasirinkimo kriterijai 2021 m. ir 2022 m. laikotarpiu nepakito ($p > 0,05$) (3 lentelė).

Produkto nauda sveikatai 2021 m. buvo svarbi vidutinio ir vyresnio amžiaus respondentams, o 2022 m. produkto nauda sveikatai renkantis maistą tapo labai svarbi jaunesnio amžiaus (nuo 20 iki 44 metų) respondentams. Nuo 45 m. ir vyresniems respondentams šio kriterijaus reikšmė sumažėjo ($p < 0,05$).

2019, 2021 ir 2022 m. tyrimų rezultatai atskleidė, kad COVID-19 pandemija turėjo įtakos Lietuvos gyventojų maisto pasirinkimui. Pandemijos metu pagrindiniu kriterijumi renkantis maistą tapo produkto nauda sveikatai, šis kriterijus išliko pagrindinis ir pasibaigus pandemijai. Nustatyta, kad dalies Lietuvos gyventojų žinios apie maistą ir mitybą nepakankamos.

Išvados

1. Suaugusių darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų žinios apie maistą ir mitybą yra nepakankamos, susijusios su socialiniais ir demografiniais veiksniais.

2. Pandemijos metu suaugusių darbingo amžiaus Lietuvos gyventojų maisto pasirinkimo kriterijai pakito. Pagrindi-

2 lentelė. Miesto ir kaimo gyventojų maisto pasirinkimo kriterijai, proc.

* statistiškai reikšmingas maisto pasirinkimo kriterijų skirtumas nurodytu laikotarpiu tarp miesto ir kaime gyvenančių respondentų;

** statistiškai reikšmingas skirtumas nurodytoje gyventojų grupėje lyginant respondentų pasiskirstymą pagal maisto pasirinkimo kriterijus 2021 ir 2022 metais.

Gyvenamoji vieta	Miestas**		Kaimas**	
	2021*	2022*	2021*	2022*
Apklausos metai				
Respondentų skaičius	1016	1016	584	584
Maisto pasirinkimo kriterijai, proc.				
Produkto nauda sveikatai	31	37	29	30
Skonis	28	28	26	30
Kaina	24	18	25	18
Kitų šeimos narių pomėgiai	11	11	15	14
Dietos būtinumas	3	2	1	1
Kita	1	1	2	2
Nežinau (negaliu atsakyti)	2	3	2	5

niu kriterijumi renkantis maistą tapo produkto nauda sveikatai. Šis kriterijus išliko pagrindinis ir pasibaigus pandemijai. Maisto pasirinkimo kriterijų paplitimo netolygumai nustatyti tarp Lietuvos gyventojų priklausomai nuo lyties, gyvenamosios vietos tipo bei skirtingų Lietuvos apskričių.

Literatūra

1. Flaudias V, Iceta S, Zerhouni O, et al. COVID-19 pandemic lockdown and problematic eating behaviors in a student population. *J Behav Addict* 2020;9(3):826-35. <https://doi.org/10.1556/2006.2020.00053>
2. Poelman MP, Gillebaart M, Schlinkert C, et al. Eating behavior and food purchases during the COVID-19 lockdown: a cross-sectional study among adults in the Netherlands. *Appetite* 2021;157:105002. <https://doi.org/10.1016/j.appet.2020.105002>
3. Cheikh Ismail L, Osaili TM, Mohamad MN, et al. Assessment of eating habits and lifestyle during the coronavirus 2019 pandemic in the Middle East and North Africa region: a cross-sectional study. *Br J Nutr* 2021;126(5):757-66. <https://doi.org/10.1017/S0007114520004547>
4. Rodgers RF, Lombardo C, Cerolini S, Franko DL, Omori M, Fuller-Tyszkiewicz M. The impact of the COVID-19 pandemic on eating disorder risk and symptoms. *Int J Eat Disord* 2020;53:1166-70. <https://doi.org/10.1002/eat.23318>
5. Shen W, Long LM, Shih CH, Ludy MJ. A humanities-based explanation for the effects of emotional eating and perceived stress on food choice motives during the COVID-19 pandemic. *Nutrients* 2020;12(9):2712-23. <https://doi.org/10.3390/nu12092712>
6. Bakaloudi DR, Barazzoni R, Bischoff SC, Breda J, Wickramasinghe K, Chourdakis M. Impact of the first COVID-19 lockdown on body weight: a combined systematic review and a meta-analysis. *Clin Nutr* 2021;20:S0261-5614(21)00207-7. <https://doi.org/10.1016/j.clnu.2021.04.015>
7. Matsungu TM, Chopera P. Effect of the COVID-19-induced lockdown on nutrition, health and lifestyle patterns among adults in Zimbabwe. *BMJ Nutr Prev Health* 2020;3(2):205-12. <https://doi.org/10.1136/bmjnp-2020-000124>
8. Batlle-Bayer L, Aldaco R, Bala A, Puig R, Laso J, Margallo M, Vázquez-Rowe I, Antó JM, Fullana-I-Palmer P. Environmental and nutritional impacts of dietary changes in Spain during the COVID-19 lockdown. *Sci Total Environ* 2020;748:141410. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.141410>
9. Wolfson JA, Leung CW. Food insecurity and COVID-19: disparities in early effects for US adults. *Nutrients* 2020;12(6):1648-57. <https://doi.org/10.3390/nu12061648>
10. Nutrition. WHO Regional Office for Europe. World Health Organization. <<http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/nutrition>>.
11. Mazidi M, Nematy M, Heidari-Bakavoli AR, Namadchian Z, Ghayour-Mobarhan M, Ferns GA. The relationship between dietary intake and other cardiovascular risk factors with blood pressure in individuals without a history of a cardiovascular event: Evidence based study with 5670 subjects. *Diabetes Metab Syndr* 2017;11(1):65-71. <https://doi.org/10.1016/j.dsx.2016.12.005>
12. Rashidi AA, Heidari Bakavoli AR, Avan A, Aghasizade M, Ghazizadeh H, Tayefi M, et al. Dietary Intake and Its Relationship to Different Body Mass

3 lentelė. Maisto pasirinkimo kriterijų pasiskirstymas Lietuvos apskrityse.

* statistškai reikšmingas skirtumas nurodytu laikotarpiu apskrityje apklaustų respondentų pasiskirstymą pagal maisto pasirinkimo kriterijus lyginant su kitose Lietuvos apskrityse gyvenančių respondentų pasiskirstymu pagal maisto pasirinkimo kriterijus; ** statistiškai reikšmingas skirtumas nurodytoje apskrityje lyginant respondentų pasiskirstymą pagal maisto pasirinkimo kriterijus 2021 ir 2022 metais.

Apskritis	Vilniaus		Alytaus		Kauno		Klaipėdos		Marijampolės		Panevėžio		Šiaulių**		Tauragės		Telšių		Utenos**	
	2021*	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022*	2021	2022	2021*	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022*
Respondentų skaičius	477	478	78	78	335	319	183	176	59	81	111	122	169	149	42	49	74	74	72	76
Maisto pasirinkimo kriterijai, proc.																				
Produkto nauda sveikatai	32	34	31	37	32	32	33	28	19	22	26	39	35	40	22	29	25	47	18	41
Skonis	30	27	22	19	27	33	28	32	33	30	30	24	20	33	31	27	25	22	26	25
Kama	20	19	30	19	24	18	21	20	24	17	26	17	31	16	23	18	27	12	33	15
Kitų šeimoms narių pomėgiai	10	11	15	17	11	9	12	16	19	17	13	16	11	9	17	20	16	12	16	6
Dietos būtinumas	3	3	0	1	2	1	3	1	0	6	2	2	1	0	0	3	1	1	3	1
Kiti	2	2	2	5	1	2	2	1	4	1	1	1	2	1	0	2	3	2	0	0
Nežinau (negalima atsakyti)	2	4	0	2	2	4	2	2	1	8	2	1	0	2	7	2	2	3	3	12

Index Categories: A Population-Based Study. *J Res Health Sci* 2018;18(4):e00426.

13. Lietuvos Respublikos Seimo 2014 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. XII-964 „Dėl Lietuvos sveikatos 2014-2025 metų strategijos patvirtinimo“. TAR. 2014;09403.
14. Maceinaitė R, Žandaras Ž, Šurkienė G, Strukčinskienė B, Stukas R, Dobrovolskij V, Arlauskas R. The need for information on nutrition among adolescents and adult knowledge regarding food consumption recommendations. *Central European Journal of Public Health* 2021;29(3):236-43.
<https://doi.org/10.21101/cejph.a6635>

NUTRITION KNOWLEDGE OF LITHUANIAN WORKING-AGE ADULTS AND THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON FOOD CHOICE

R. Arlauskas, D. Austys, R. Stukas

Keywords: nutrition knowledge, food choice, COVID-19 pandemic.

Summary

Background. The COVID-19 pandemic has had a profoundly destructive impact on economy, food supply, nutrition provision and health systems around the world. The COVID-19 pandemic has changed the eating habits and lifestyle of the majority of the population which may have worsened the nutritional status. According to the fact that there is a lack of representative studies in Lithuania on this topic, the aim of the study was to assess the nutritional knowledge of adult Lithuanian residents and the impact of the COVID-19 pandemic on food choices.

Material and methods. The research was carried out by conducting three cross-sectional surveys of the adult population of Lithuania: in March of 2019, in October of 2021 (during the COVID-19 pandemic), and in October of 2022 (after the pandemic). The research used a multi-stage stratified probability sampling method which ensured the representativeness of the collected data. In all, 1007 residents were surveyed in 2019, 1,800 residents in 2021, also 1800 residents in 2022.

Results. The results of the surveys carried out in 2019, 2021 and 2022 revealed that the COVID-19 pandemic had had an impact on the food choices of Lithuanian residents ($p < 0,05$). After

evaluating the food selection criteria in 2019, we found that the product's health benefit criterion was in the third place when choosing food. This criterion was indicated by 22% of the respondents. The first place was the taste indicated by 37% of the respondents, the second place was the price indicated by 24% of the respondents. Both surveys of 2021 and 2022 revealed that the criterion of the product's health benefits became the most important as 31% of respondents had chosen it in first place in 2021, 34% of respondents - in 2022. It was established that the knowledge of some Lithuanian residents about food and nutrition was insufficient. Knowledge about nutrition differed significantly depending on gender, type of residence and education, but was not related to respondents' age, marital status and income. A significant difference in the distribution of men according to food choice criteria was found when comparing data of 2021 and 2022 surveys ($p < 0.05$), respectively, there was no difference in food choice criteria among women ($p > 0.05$). With respect to the different types of place of residence, it was found that the distribution of the respondents according to food choice criteria differed both in different survey periods (comparing the 2021 survey data with the 2022 survey data) and when comparing the distribution of respondents in each survey period separately for different types of place of residence ($p < 0.05$). According to the survey conducted in 2022, the food selection criteria have changed in Šiauliai and Utena counties compared to 2021 ($p < 0.05$), no differences were found in other counties ($p > 0.05$).

Conclusions. Knowledge of the working-age residents of Lithuania about food and nutrition is insufficient, it is related to social and demographic factors. The COVID-19 pandemic was related to the change in food choice criteria. Food choice criteria differed not only between the general samples, but also within and between the different groups of gender, type of place of residence and county.

Correspondence to: rokas.arlauskas@mf.vu.lt

Gauta 2024-02-22